

- Україна – Польща: історія і сучасність : зб. наук. пр. і спогадів пам'яті П. М. Калениченка (1923–1983). – С. 425–434.
8. Ільчук Л. Г. Соціалістичні перетворення у сільському господарстві Житомирщини (1920–1930 рр.) / Л. Г. Ільчук // Наукові записки Житомирського державного педагогічного інституту ім. І. Франка. Т. VI. Серія суспільних наук. – Житомир : [б. в.], 1957. – С. 121–157.
  9. Двойнінова О. В. Кооперація в сільському господарстві Правобережної України (1906 – лютий 1917 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / О. В. Двойнінова. – Івано-Франківськ, 2004. – 20 с.
  10. Магась-Демидас Ю. І. Кооперативний рух Правобережної України у 1860-ті – 1914 роки : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Ю. І. Магась-Демидас. – Черкаси, 2008. – 20 с.
  11. Державний архів Житомирської області (далі – Держархів Житомирської обл.), ф. р. 327, оп. 2, спр. 36, 128 арк.
  12. Держархів Житомирської обл., ф. р. 28, оп. 1, спр. 1122, 550 арк.
  13. Оніпко Т. В. Особливості заготівельної діяльності споживчої кооперації України в добу непу (1921–1928 рр.) : монографія / Т. В. Оніпко. – Полтава : ПУЕТ, 2012. – 433 с.
  14. Радянська Волинь. – 1926. – 2 лип.
  15. Держархів Житомирської обл., ф. р. 308, оп. 1, спр. 73, 65 арк.
  16. Філіппов К. В. Сільськогосподарська кооперація України в 20-і роки ХХ століття : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / К. В. Філіппов. – Х., 1999. – 18 с.
  17. Радянська Волинь. – 1926. – 20 серп.
  18. Полонський Б. Молочарська кооперація на Волині / Б. Полонський // Єднання міста з селом. – 1929. – № 4. – С. 10–12.
  19. Радянська Волинь. – 1926. – 10 верес.
  20. Держархів Житомирської обл., ф. р. 277, оп. 1, спр. 98, 179 арк.
  21. Держархів Житомирської обл., ф. р. 449, оп. 1, спр. 26, 798 арк.

УДК 94 (477+438)«1918/1939»:327

Л. В. Бортник –
аспірант Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки

Механізм здійснення охорони державної межі Корпусом охорони прикордоння на території Волинського воєводства із середини 1920-х до середини 1930-х рр.

*Роботу виконано на кафедрі всесвітньої історії
СНУ ім. Лесі Українки*

У статті проаналізовано особливості становлення та розвитку складного механізму забезпечення Корпусом охорони прикордоння охорони східної державної межі. Він включає систему нормативно-правових актів та практичних дій, які забезпечували особливий рівень безпеки кордону. Охорона кордону нерозривно пов'язана з іншими функціями КОП – боротьбою із диверсіями, контрабандою, зміцненням обороноздатності Польщі тощо, про що повідомлялося ще в основоположних щодо створення КОП документах. При цьому охорона кордону Корпусом охорони прикордоння здійснювалася у співпраці з іншими органами, без чого повний аналіз ситуації на державній межі і адекватна реакція на будь-які порушення були б неможливі.

Ключові слова: Корпус охорони прикордоння, державний кордон, охорона державного кордону, митні приписи, нелегальний перехід кордону, контрабанда, диверсії.

Бортник Л. В. Механізм осуществления охраны государственной границы Корпусом охраны пограничья на территории Волинского воеводства с середины 1920-х до середины 1930-х гг. В статье проанализированы особенности становления и развития сложного механизма обеспечения Корпусом охраны пограничья охраны восточной границы Польши. Он состоит из системы нормативно-правовых актов и практических действий, которые обеспечивали особый уровень безопасности границы. Сама ее охрана неразрывно связана с другими функциями КОП – борьбой с диверсиями, контрабандой, укреплением обороноспособности страны, о чем сообщалось еще в основоположных документах о создании КОП. При всем этом охрана границы

Корпусом охорони пограниччя здійснювалась в співробітництві з іншими державними органами, без чого повний аналіз ситуації на границі і адекватна реакція на неї були б неможливі.

Ключевые слова: Корпус охорони пограниччя, державна границя, охорона державної границі, митні предписання, нелегальний перехід границі, контрабанда, диверсії.

Bortnyk L. V. The State Frontier Security Mechanism of Border Protection Corps on the Territory of Volhynian Voivodeship Since the Mid-1920-s to the Mid-1930-s. The features of Polish eastern state frontier protection mechanism of Border Protection Corps (BPC) are analyzed in this article. It consists of a system of government regulations and practical work that provide a special level of border security. State border protection is inseparably linked with other functions of Border Protection Corps – the fight against sabotage, contraband, strengthening the defensive capacity of Poland, what was reported also in the original document of Border Protection Corps creation. Eastern state frontier security of BPC was realized in the working partnership with other state structures without which the full analysis of state frontier security and adequate response to it would have been impossible.

Key words: Border Protection Corps (BPC), state frontier, state border protection, customs regulations, illegal crossing of the border, contraband, diversions.

Постановка наукової проблеми та її значення. Суверенітет будь-якої держави нерозривно пов'язаний із забезпеченням охорони державного кордону, що дає змогу захистити саму державу та її громадян від зовнішніх ворогів. При цьому нормальний рівень охорони забезпечується на практиці спеціально створеним механізмом, що складається із суми нормативно-правових актів, системи розподілу функцій між різними органами, до компетенції яких входить це завдання, сукупність практичних навичок та дій цих органів, а також їхня здатність ефективно налагоджувати співпрацю між собою. Корпус охорони прикордоння (КОП) у Другій Речі Посполитій був спеціально створений для охорони східного кордону, тому вивчення цього механізму є основоположним, адже це дає змогу найкраще зрозуміти сутність і ефективність діяльності самого формування загалом. Це і визначає актуальність теми дослідження.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Джерельною базою дослідження є матеріали Державного архіву Волинської області [1–11], зокрема фонду 46 – «Волинське воєводське управління» (опис 9 – «Відділ безпеки»). У науковій історичній літературі цю тему частково висвітлено, зокрема, у працях Л. Юрчук [12], М. Яблоновського [14; 15], Є. Прохвича [15] тощо.

Мета статті – системно показати механізм здійснення охорони державної межі Корпусом охорони прикордоння. При цьому хронологічні межі визначаються часом створення КОП і серединою 1930-х років, адже саме від цього часу формування бере активну участь у мобілізаційних приготуваннях Речі Посполитої, і механізм забезпечення охорони кордону стає більш жорстким. **Завданням** дослідження: аналіз механізму забезпечення функції охорони кордону Корпусу охорони прикордоння на території Волинського воєводства у зазначений період.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Основні завдання Корпусу охорони прикордоння були визначені Наказом Міністерства внутрішніх справ про його утворення від 12 вересня 1924 р. Згідно із документом першочерговими функціями новоствореного формування були: припинення нелегальних порушень кордону; боротьба із контрабандою; охорона державних знаків; співпраця з військовими частинами і місцевою адміністрацією у сфері забезпечення обороноздатності Польщі; зміцнення польського елемента у східних воєводствах Речі Посполитої [12, с. 11].

Попередньо ці функції активно здійснювали інші прикордонні формування, а саме: Прикордонна охорона, митний батальйон, Державна поліція тощо. Припинення нелегальних порушень кордону здійснювалося у співпраці із воєводськими управліннями, староствами та іншими органами [2].

Охорона кордону, окрім боротьби із бандитизмом та диверсією, включала також постійний нагляд за прикордонним рухом товарів, людей поза встановленими пунктами переходу, виявлення контрабанди та інших фактів, які стосувалися обов'язкових митних приписів, вирішення питань товарного обороту тощо. В цілому проблема охорони кордону була розв'язана таким чином: цілий відрізок прикордоння із Радянським Союзом був поділений на охоронні смуги бригад Корпусу охорони прикордоння, які відповідали адміністративним кордонам східних воєводств Речі Посполитої. У компетенції КОП перебували:

- 1) безпосередньо східний кордон Речі Посполитої як лінія, відмічена на карті і на місцевості;

2) прикордонна смуга (*strefa przygraniczna*) шириною 30 км вглиб краю на захід від лінії кордону (утворювала так звану смугу співпраці із адміністративними органами влади);

3) прикордонна зона (*strefa nadgraniczna*) – смуга шириною 6 км вглиб краю, яка була просторово межею активних дій КОП [13, с. 4].

Охоронна смуга бригади поділялася на відрізки батальйонів, кількість яких залежала від місцевих особливостей. Відрізки батальйонів поділялися на відрізки компаній, останні – на відрізки стражниць (варти) [10, с. 1–2]. Волинська бригада КОП займала смугу охорони прикордоння № 1 із місцем розташування у Здолбунові, що складалася із II, III, XI та IV відрізків кордону. На відрізок № II розташовано 2-й батальйон із місцем перебування у Лурно та 5-й ескадрон. Він складався із відрізків компаній 22 (місце розташування Леваче (Людвипіль)), 23 (Устя), 24 (Сторожів) та відрізків варт № 85–96. На відрізок № III було розташовано 3-й батальйон із місцем перебування у Гоші та 4-й ескадрон у складі відрізків компаній 25 (Корець), 26 (Сапожин), 27 (Глибочок) та відрізків варт № 97–108. На відрізок № XI було розташовано 11-й батальйон з місцем постою у Мізочі та 11-й ескадрон. Ця частина кордону поділялася на відрізки компаній 28, 29 та 30 з місцями постою у Курганах, Новомалині та Суражі відповідно, що склалися із відрізків варт № 109–120. Відрізок № IV у складі 4-го батальйону із місцем розташування у Великих Дедеркалах та 3-го ескадрону. Ця частина кордону, у свою чергу, охоплювала відрізки компаній 31 (Великі Дедеркали), 32 (Ланівці), 33 (Білозірка) та відрізки варт № 121–132 [3, с. 4].

Охорона прикордонної смуги Волинського воєводства здійснювалася відповідно до Наказу міністерства внутрішніх справ про охорону прикордонних зон для резервних частин КОП від 23 березня 1925 р. Командувач КОП формував як резервну частину із 21-го полку уланів «Рівне» 18 ескадрон КОП. Це мало бути здійснено після переходу маршових до захисної смуги № 1 за наказом командувача 1-ї бригади КОП на терені Волинського воєводства. При цьому перед сформованими резервними частинами ставилися спеціальні завдання: резервні відділи КОП по досягненню своїх місць призначення – III лінії охорони здійснюють також допоміжну роль в охороні другої лінії у вигляді інтенсивного патрулювання своїх районів на проміжку 10–12 км для піхоти і 15–20 км для кавалерії. Загальна кількість розісланих патрулів не могла перевищувати половини загальної чисельності цієї резервної частини. Це, у свою чергу, не стосувалося акцій переслідування чи випадків боротьби із виявленими диверсійними угрупованнями. Сталими місцями розташування резервних відділів вважалися операційні бази цих відділів. Тактичне угруповання цих частин здійснювалося таким чином: 18 ескадрон охорони прикордоння розташовувався у Менджижецах Півчих під Мізочем. Організація охорони резервних частин відповідно до наказу повинна бути здійснена протягом шести днів, після чого потрібно було налагодити зв'язок із сусідніми частинами [3, с. 2–3].

На практиці основними частинами, які охороняли кордон, були стражниці (варти). Вони були розсіяні вздовж цілого кордону і утворювали своєрідну лінію, діяли через систему патрулів. Наприклад, на території 3 прикордонної компанії батальйону «Дедеркали» діяла стражниця «Кошалін», а на території з прикордонної компанії батальйону «Остріг» – стражниця «Стойло» тощо.

Диспозиційні частини відрізків компаній утворювали другу лінію охорони кордону та слідкували за безпекою на території цілої прикордонної смуги. Диспозиційні частини батальйонів (ескадрони, резервні компанії) діяли на території цілої охоронної смуги у співпраці з адміністративними органами влади і допоміжними підрозділами війська.

Система здійснення охорони полягала у постійному патрулюванні прикордонної та тилової зони, аварійних постерунків, контрольних та обсерваційних сталих постерунків, патрулюванні та встановленні засідок у місцях, визначених як небезпечні, перевірки документів і затримання осіб, запідозрених у здійсненні митних (прикордонних) злочинів. Крім того, до цього переліку слід додати підтримку зв'язку між самими підрозділами Корпусу охорони прикордоння та адміністративними органами влади. Головний тягар служб охорони кордону лягав на відділ піхоти. Кавалерія використовувалася у патрулюванні терену на дальшій відстані від кордону, а також для підтримання зв'язку між підрозділами КОП.

Значною перешкодою для організації охоронної служби був поганий стан доріг на прикордонні. Це були переважно поля та стежки, що простягалися посеред боліт та лісових хащів. Відомо, що копівці доклали немалих зусиль для будівництва і відновлення доріг [13, с. 4–5].

Під час проведення спостереження до уваги бралися не лише факти нелегального перетину кордону, а й прикордонної смуги, яка встановлювалася, як зазначено вище, шириною у 30 км від лінії

міждержавного кордону. Проходили заходи виселення із цієї території на постійне місце проживання до населених пунктів Польщі. При цьому здійснювалася перевірка осіб, яких виселяли, щодо деяких питань, а саме: приналежності чи ймовірної приналежності коли-небудь до російського громадянства (радянського); німецького громадянства; набуття права на володіння власністю та документів, які її підтверджують, найменування осіб, які реалізують право власності на сьогодні; складу сім'ї та місця її перебування тощо. Крім того, бралися до уваги факти, чи немає жодних перешкод для повернення виселеної особи до попереднього місця проживання. Такі заходи здійснювалися для недопущення осіб, які були виселені із прикордонної смуги, для роботи на розвідку ворожої сторони, особливо радянської [2, с. 6].

За нелегальний перетин кордону часто застосовувався такий захід, як арешт, який здійснював постерунок Державної поліції. Відбування покарання проходило у таборі для інтернованих при диспозиції Міністерства закордонних справ [7, с. 9]. Фіксувалися факти перетину нейтральної смуги, здійснення пострілів [1, с. 59–61], в тому числі демонстративно, виявлення фактів незаконного носіння зброї, ідеологічного перетягування польських вояків на радянський бік із обіцянками вільних земель, дешевих цін: зокрема, в одному із ситуаційних звітів КОП зафіксовано звернення радянських солдатів до копівців – «Постой пан и услыш, как живет рабочий народ» [1, с. 75]. При цьому під час нелегального перетину кордону радянськими громадянами польські службовці прикордонних формувань до факту застосування ними зброї на такі дії здійснювали трикратні постріли у небо як попереджувальний знак, який мав би змусити порушника зупинитися [1, с. 78].

Спостереження за кордоном найбільш повно фіксуються у ситуаційних донесеннях, повідомленнях та рапортах I бригади («Волинь») Корпусу охорони прикордоння за відповідних період – найчастіше за місяць чи за рік в цілому. При цьому такі документи містять відомості про кожен день чи за декілька днів наглядю, наприклад, ситуаційний звіт № 1/30 за період 26 до 31.XII.1929 р. [8, с. 1]. Такі документи детально фіксують факти здійснення контрабанди, нелегального переходу кордону з Польщі до Радянського Союзу (при цьому у документах трапляється назва «Радянська Росія»), нелегального переходу кордону із СРСР до Польщі, перебування у прикордонній смузі без відповідного для цього дозволу, виселення за наказом органів адміністративної влади [8]. Ці дані є показниками оцінки прикордонного руху і чітко показують рівень ефективності виконання службовцями КОП своїх основних завдань.

Обстановка на кордоні у ситуаційних звітах та рапортах аналізувалася з погляду оцінки стану речей на власній стороні кордону (*sytuacja własna*), а також по іншій бік кордону (*sytuacja z przedpolu*). Характеризувався кожен відрізок кордону бригади – відрізки батальйонів «Гоща», «Остріг», «Дедеркали», які, в свою чергу, містили інформацію стосовно розташування компаній та стражниць (варт). Окрім цього, у ситуаційних рапортах аналізувався прикордонний рух за такими параметрами: кількість контрабандистів; кількість осіб, які намагалися перетнути кордон з Польщі до Радянського Союзу (у документах – Радянської Росії); кількість осіб, які нелегально перетнули кордон з Радянського Союзу до Польщі; кількість осіб, які перебували у прикордонній полосі без дозволу; кількість виселених з відома адміністративної влади з Польщі до СРСР; кількість виселених із Радянського Союзу до Польщі. Відомо також, що ситуаційні рапорти містили інформацію про стан доріг на відрізках батальйонів, а також інші відомості, зокрема про допомогу місцевому населенню у ліквідації пожеж, наслідків повеней, про здійснення пострілів чи розташування ракет по іншій бік кордону тощо [10, с. 2].

Оцінка охорони кордону на відрізку Волинського воєводства здійснювалася також воєводським управлінням у щомісячних звітах, адже воно активно співпрацювало із Корпусом охорони прикордоння у цьому питанні. Вона проводилася з погляду характеристики стану охорони кордону в цілому (виокремлення відрізків батальйонів), виконання службових обов'язків відділами КОП, які розташовувалися у прикордонній смузі воєводства; співпраці КОП із Державною поліцією; відносин із місцевим населенням; випадків дезертирства офіцерів КОП; стану розвитку контрабанди та нелегального перетину кордону; спостереження за осадою радянського кордону (за територіальним принципом – Сарненський, Острозький, Рівненський повіти тощо). Крім того, велика роль у щомісячних звітах відводилася характеристиці розвідки КОП (також за територіальним принципом) та найважливішим випадкам, які відбулися на кордоні і були зафіксовані службовцями КОП [4–6].

Для перебування на території прикордонної смуги необхідно було мати спеціальні документи. Існували перепустки на в'їзд у зону прикордоння трьох видів:

1. Тимчасові (рожевого кольору) – видані на певний період приїжджим, тобто тим, які не проживали на постійній основі у зоні прикордоння; давали право на перебування у прикордонній полосі у денну пору.

2. Нічні (білого кольору) – давали право на перебування у прикордонній полосі у нічний час. Нічні перепустки видавали лише командувачі батальйонів КОП. З цією метою старости засвідчували командувачам батальйонів потреби на певну кількість нічних перепусток. У виняткових випадках такі перепустки видавали старости, про що попередньо повідомляли командувачів батальйонів КОП.

3. Службові – видавалися представникам державних органів влади та самоврядування, які постійно проживали за межами прикордонної полоси, але в службових цілях мали візити у цю зону [9, с. 12]. При цьому службові делегації були таких видів: а) одноразові – з коротким терміном для виконання чітко окреслених завдань; б) з обмеженим терміном чинності до 1 року – виконання службових завдань вимагає частого приїзду до терену смуги прикордоння (наприклад, для шкільних інспекторів) або більш довготривалого перебування (інженери, що здійснювали комасацію тощо). У справі такого роду службових перепусток Волинське воєводське управління звертається до керівників усіх органів влади другої інстанції. Старости, у свою чергу, видавали вказівки керівникам органів самоврядування, звертаючи увагу на те, що видання такого роду перепусток слід було обмежити до найнеобхідніших потреб [9, с. 12].

Видання різного роду перепусток супроводжувалося спеціальними відмітками в особовій переплетеній книзі. Відмітка містила такі дані: ім'я і прізвище, місце проживання, дата видачі та термін чинності виданого документа, а також його номер.

На практиці існували й інші види перепусток. Деякі власники землі, розташованої на території прикордонної смуги, проживали за її межами, тому не мали спеціальних дозволів на перебування у прикордонні. При цьому кожна поява таких аграріїв на цій спеціальній території тягнула за собою затримання та застосування покарання. У зв'язку з цим для них запроваджено спеціальні посвідчення, які дійсні для перебування у прикордонній смузі у денний час. При цьому перетин 200-метрового паса зміцненої охорони прикордоння був забороненим без спеціального на це дозволу командувачів варт КОП [9, с. 13].

Досить часто у практичній діяльності Корпусу охорони прикордоння виникали питання про контроль за видачею староствами кожного дозволу на перебування на теренах прикордонної смуги. З іншого боку, така ситуація, хоча сама процедура була дещо ускладненою, дозволила копівцям краще контролювати прикордонний рух. Все ж у 1930-х рр. Міністерство внутрішніх справ прийняло рішення про видання таких дозволів на перебування у прикордонній смузі староствами, спираючись на інформацію власних та поліцейних картотек про ймовірність перебування осіб на обліку як запідозрених у шпигунстві, антидержавній діяльності, контрабанді чи порушенні прикордонних приписів. Якщо особа, що перевірялася, не була на такому обліку, то дозвіл на перебування у прикордонній смузі видавався одразу – протягом 24 годин (щонайбільше протягом 48 годин). Контроль КОП за такими діями староств обмежувався випадками перевірки справжньої мети перебування осіб у прикордонній смузі або якщо особа зазначалася на вищезазначеному обліку. Дозвіл на перебування у прикордонній смузі підписувався старостою, його заступником або ж референтом безпеки [15, с. 389].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Охорона кордону була однією з головних функцій Корпусу охорони прикордоння, що нерозривно пов'язана з іншими – боротьбою із контрабандою, бандитизмом, нелегальним переходом кордону, забезпеченням обороноздатності Польщі. Той стан і рівень небезпеки, який виник на кордоні між Річчю Посполитою та Радянським Союзом із середини 1920-х рр., вимагав адекватної реакції КОП й органів місцевої адміністрації та самоврядування заради безпеки громадян прикордонних територій. Саме ця функція певним чином визначала параметри внутрішньої та зовнішньої безпеки тогочасних східних рубежів Речі Посполитої. КОП діяв у межах спеціальних нормативно-правових актів, митних приписів, які регулювали його діяльність у цій сфері.

Джерела та література

1. Державний архів Волинської області (далі – Держархів Волинської обл.), ф-46, оп. 9, спр. № 46, 96 арк.
2. Держархів Волинської обл., ф-46, оп. 9, спр. № 94, 49 арк.
3. Держархів Волинської обл., ф-46, оп. 9, спр. № 260, 8 арк.
4. Держархів Волинської обл., ф-46, оп. 9, спр. № 262, 6 арк.

5. Держархів Волинської обл., ф-46, оп. 9, спр. № 263, 8 арк.
6. Держархів Волинської обл., ф-46, оп. 9, спр. № 264, 10 арк.
7. Держархів Волинської обл., ф-46, оп. 9, спр. № 390, 9 арк.
8. Держархів Волинської обл., ф-46, оп. 9, спр. № 1499, 100 арк.
9. Держархів Волинської обл., ф-46, оп. 9, спр. № 3844, 33 арк.
10. Держархів Волинської обл., ф-46, оп. 9, спр. № 4222, 24 арк.
11. Держархів Волинської обл., ф-46, оп. 9, спр. № 260, 8 арк.
12. Юрчук Л. В. Репресивні органи польської влади в боротьбі проти українського національно-визвольного руху у прикордонних повітах Волинського воєводства (1921–1939 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 20.02.22 / Юрчук Л. В. – Львів, 2010. – 23 с.
13. KOP w druga rocznicę objęcia służby na granicy Rzeczypospolitej 1925–1926. – Warszawa, 1927. – 60 s.
14. Jabłonowski M. Wywiad Korpusu Ochrony Pogranicza 1924–1939 / M. Jabłonowski, J. Prochwicz. – Warszawa : Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, 2004. – 326 s.
15. Korpus Ochrony Pogranicza 1924–1939. Wybor dokumentow / wstęp Marek Jabłonowski, współpraca Jerzy Prochwicz ; Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawski. – Warszawa ; Pułtusk, 2001. – 784 s. (+ 24 s. Materiały ikonograficzne).

УДК 94(477.82)«1920-1930»323.2

О. Ю. Ленартович –
доктор історичних наук,
професор кафедри нової та сучасної історії України
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки

Теоретичні засади українського націоналізму

*Роботу виконано на кафедрі нової та сучасної історії України
СНУ ім. Лесі Українки*

У статті розглянуто теоретичні засади українського націоналізму періоду 1920–1930-х рр. Здійснено аналіз понятійного апарату, який має володіти науковець, що досліджує проблеми національно-визвольного руху. З'ясовано змістове навантаження термінів: нація, націоналізм, національно-визвольний рух, інтегральний націоналізм, чинний націоналізм. Визначено характер зовнішніх впливів на формування української теорії націоналізму.

Ключові слова: нація, націоналізм, національно-визвольний рух, інтегральний націоналізм.

Ленартович О. Ю. Теоретические основы украинского национализма. В статье рассматриваются теоретические основы украинского национализма периода 1920–1930-х гг. Анализируется смысловой аппарат, которым должен владеть исследователь, занимающийся проблемами национально-освободительного движения. Определено смысловое значение терминов: нация, национализм, национально-освободительное движение, интегральный национализм. Определен характер внешних влияний на формирование украинской теории национализма.

Ключевые слова: нация, национализм, национально-освободительное движение, интегральный национализм.

Lenartovych O. Yu. Theoretical Foundations of Ukrainian Nationalism. In the article the theoretical foundations of Ukrainian nationalism period 1920–1930's conceptual apparatus that analyzes must possess researcher dealing with the problems of the national liberation movement. Defined terms semantic load-nation, nationalism, national liberation movement, integral nationalism, nationalism is valid. The character of external influences on the formation of Ukrainian nationalism theory. Each nation's inherent nationalism. It creates a world in which the center of a national identity. It is manifested in daily life (use of native language, national service, promoting their own history, patriotic upbringing of children in the family), the creation of cultural and educational institutions, and finally, the creation of political parties. The desire to revive the Ukrainian nation state embodied in the creation of Ukrainian People's Republic during the Revolution of 1917–1920, the armed struggle UPA during the Second World War, the activities of dissidents and others. Thus, the proposed issues is relevant because it provides an opportunity to understand the ideological foundations of the national liberation struggle, the ultimate goal and the means to achieve it.

Key words: nation, nationalism, national-liberation movement, integral nationalism.